

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

בפני כבוד השופט מאזן דאוד

התובעת: האגודה לזכויות האזרח בישראל, ע"ר 580011567

- נגד -

הנתבעת: אוניברסיטת חיפה, מס' מלכ"ר 500701628

1
2
3
4
5

ב"כ התובעת: עו"ד גדיר ניקולא

ב"כ הנתבעת: עו"ד גבריאל דיסני ועו"ד אלחנן אינדיג

פסק דין

6
7

א. פתח דבר;

8
9
10

1. עניינה של תובענה זו הוא מלגת סטודנטים בשם "אהבת עולם", עליה הודיעה אוניברסיטת חיפה (להלן: "האוניברסיטה" או "הנתבעת") במאי 2022 כ- "מלגה ייחודית ובלעדית לסטודנטים באוניברסיטת חיפה".

11

12

2. הסיוע לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, לרבות בדרך של הענקת מילגות, קשור קשר הדוק בהרחבת הזמינות של ההשכלה הגבוהה ושל החלוקה הרצויה בין משאבים ציבוריים למשאבים פרטיים בכל הנוגע למימון ההשכלה הגבוהה, וקיים הבדל מהותי בין מילגה של עמותה או אדם פרטי לבין מילגה המוענקת על ידי גוף ציבורי או גוף מתוקצב חלקית על ידי המדינה כגון אוניברסיטה, ומה מידת המעורבות האוניברסיטה במילגה זו.

13

14

3. בחוק מירשם מילגות, תשל"ז-1976 (להלן: "חוק מילגות") מלגה היא: "תשלום, זיכוי או הסדר של פטור מתשלום, הניתנים במישרין או בעקיפין לאדם באשר הוא תלמיד במוסד חינוך, בין בדרך מענק ובין בדרך הלוואה, בין לצורך מימון שכר לימודיו ובין לצורך קיומו בתקופת לימודיו..."

15

16

על-פי הגדרת סעיף 1 לחוק מילגות "קרן" היא אחת מאלה:

17

18

"(1) מוסד חינוך המעניק מילגות;

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 (2) תאגיד שעיקר מטרתו מתן מילגות;
- 2 (3) המעמיד כספים, שלא באורח חד-פעמי, לצורך מתן מילגות בסכום שנתי כולל העולה על
- 3 סכום שנקבע בתקנות לענין זה;"
- 4
- 5 4. חוק המילגות קובע חובת רישום של קרנות המעניקות מלגות סטודנטים, וכן קובע כי רשם
- 6 הקרנות במשרד החינוך יפרסם באינטרנט מדריך מלגות עדכני שיכלול את פרטי ההודעות
- 7 שמסרו הקרנות מתוקף החוק.
- 8
- 9 5. בפתח הדיון נבהיר בצורה ברורה ונהירה אין בית המשפט בוחן את התורם, שיקוליו והעדפותיו,
- 10 מדובר בזכות ברורה ומובנת שבה התורם **רשאי וזכאי** לתרום לכל מטרה הכשרה בעיניו. פסק
- 11 דין זה אינו עוסק כלל ועיקר בשאלת זכאות התורם לקבוע את המטרה שלשמה הוא זכאי
- 12 לתרום ובוודאי לא בזכותו לייחד את התרומה לקבוצה עמה התורם מבקש להטיב. לו הארגון
- 13 התורם כמו תורמים רבים אחרים בוחר לנהל ולקבוע בעצמו נוהל לחלוקת מלגות, יקבע בעצמו
- 14 את התנאים לקבלתה בהתאם למדיניות שתקבע על ידו, יקבע את התקנון, ינהל רישום ומעקב
- 15 אחר חלוקת המלגה ותנאי הזכאות וינהלה בעצמו, **ככל הנראה תביעה זו לא הייתה באה**
- 16 **לעולם.**
- 17
- 18 6. במסגרת פסק הדין, נבחן, בין היתר, מידת המעורבות של האוניברסיטה, מתי תיחשב המלגה
- 19 כמלגה שניתנת על ידי גוף מתוקצב על ידי כספי הציבור וכיצד הדבר משפיע על קביעת תנאי
- 20 הזכאות ותחולת המשפט המנהלי.
- 21
- 22 **ב. רקע עובדתי;**
- 23
- 24 7. תחילה פרסמה הנתבעת את מלגת "אהבת עולם" כמלגה המיועדת למי ששירתו שירות צבאי
- 25 או שירות לאומי מלא. אולם בעקבות פניית התובעת – האגודה לזכויות האזרח בישראל, אל
- 26 הנתבעת בדרישה לביטול תנאי זה בשל היותו מפלה את הסטודנטים הערבים אשר אינם
- 27 נקראים לשירות צבאי או לאומי וכלל אינם משרתים כאמור, הודיעה הנתבעת על תיקון "תנאי
- 28 הקבלה לתכנית ההעשרה בלימודי יהדות הקרויה "אהבת עולם", באופן שקבלה לתוכנית
- 29 איננה מותנית בשירות צבאי/שירות לאומי מלא" – ראו מכתבה של הנתבעת מיום 2.6.22.
- 30
- 31 8. בעקבות זאת, פרסמה הנתבעת כי מלגת "אהבת עולם" היא "מלגה ייחודית ובלעדית
- 32 לסטודנטים באוניברסיטת חיפה המאפשרת היכרות עם התרבות היהודית" וכי המלגה
- 33 "מיועדת לבעלי בגרות באחד ממקצועות היהדות (כמו תנ"ך)". עוד קבעה הנתבעת כי
- 34 "סטודנט שאין ברשותו בגרות באחד ממקצועות היהדות, יהא רשאי לבחור 2 קורסי השלמה,

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 מתוך קורסי הבחירה האקדמיים, הכלולים בתוכנית (ללא תשלום). ואם סיים בציון 80 ומעלה
2 הוא רשאי להצטרף לתכנית בשנה העוקבת".
- 3
- 4 9. לאחר דיון מקדמי בתובענה, הודיעה הנתבעת ביום 30.3.23 לבית המשפט ולתובעת על תיקון
5 יזום שערכה בתקנון המלגה. התיקון כלל את ציון שם התורם החיצוני למלגה – "ארגון מורשה
6 עולמי"; הפחתת הדרישות במסלול הקבלה החילופי למלגה כך שהציון המינימלי הנדרש בשני
7 הקורסים אקדמיים עבור סטודנטים שאין ברשותם בגרות באחד ממקצועות היהדות ירד מ-
8 80 ל-70.
- 9
- 10 10. בדיון שהתנהל בפני ביום 3.7.24 הגיעו הצדדים לידי מתווה דיוני מוסכם שלפיו הם "מסכימים
11 למתן פסק דין על פי החומר הקיים בתיק, לרבות תצהירים ומסמכים שצורפו, מבלי שיהיה
12 צורך בחקירת המצהירים ומבלי שהדבר מתפרש כהסכמה לאמור בתצהירים, כפוף להגשת
13 סיכומים בכתב".
- 14
- 15 ג. טענות הצדדים;
- 16
- 17 11. טענתה המרכזית של התובעת הינה כי תנאי הזכאות – "בגרות במקצוע מהיהדות" – שקבעה
18 הנתבעת למלגת "אהבת עולם" מדיר ממעגל הזכאים למלגה סטודנטים מבני החברה הערבית
19 ומהווה הפלייה בלתי סבירה הפוגעת בצורה בלתי מידתית בזכותם לשוויון ולכבוד. לטענתה,
20 הדרת קבוצה שלמה על בסיס לאום ודת, מתוכנית תמיכה כלכלית משמעותית וייחודית
21 המספקת סיוע בגובה כמחצית משכר הלימוד אצל הנתבעת, היא מהקשות מבחינת דרגת
22 הפרתן לזכויותיהם החוקיות לשוויון ולכבוד של הסטודנטים הערבים אצל הנתבעת.
- 23
- 24 12. התובעת ציינה כי הנתבעת הודתה בתצהיר התשובה כי על אף שסטודנטים רבים מבני החברה
25 הערבית נרשמו למלגה אף אחד מהם לא התקבל בשל תנאי הקבלה עסקינן.
- 26
- 27 13. התובעת הדגישה כי הנתבעת מעורבת מעורבות עמוקה ובלעדית בקביעת תנאי המלגה וכן
28 הודתה במסגרת כתב ההגנה כי היא אחראית לקביעת תנאי הקבלה למלגה, דבר הסותר
29 חזיתית את טענת הנתבעת כי מלגת "אהבת עולם" היא עניינם של תורמים פרטיים אשר
30 מגדירים כרצונם את מטרת המלגה, קהל היעד ותנאיה.
- 31
- 32 14. מנגד, ביקשה הנתבעת לדחות את התביעה. לטענתה, עסקינן ביישום בחירתו של תורם פרטי
33 זר, שאינו כפוף לכללי המשפט הציבורי; וכי אין להיזקק לכלים אמורפיים כאשר יש הוראת
34 חוק רלוונטית – (סעיף 4(א) לחוק זכויות הסטודנט, תשס"ז-2007 (להלן: "חוק זכויות

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 הסטודנט", האוסרת אפליה אבל רק בנושאים ספציפיים הנוגעים כולם לרישום וקבלה
2 ללימודים ואינה מתייחסת למלגות, דבר שמחזק את עמדת הנתבעת ואינו מתיישב עם הטענה
3 כי עקרון השוויון חל על מלגות. זאת ועוד, טענה הנתבעת כי סעיף 14 לחוק זכויות הסטודנט
4 שענינו מלגות, אינו מחיל את חובת השוויון על חלוקת מלגות וקובע במפורש כי "אין בהוראת
5 סעיף זה כדי למנוע חלוקת מלגות לפי אמות מידה אחרות".
6
7 15. לטענת הנתבעת, אדם שמחליט לתרום מכספו למטרה מסוימת, הוא רשאי לתרום אותו למטרה
8 הקרובה ללבו וכן רשאי "להפלות" בין המטרה הקרובה לליבו לבין מטרות אחרות ולייחד את
9 התרומה לקבוצה הספציפית עמה הוא מתכוון להיטיב. הנתבעת הביאה דוגמאות למלגות
10 המוכתבות על פי בחירותיהם הבלתי שוויוניות- מטיבן של תורמים – למשל, מלגה עבור בני
11 העדה האתיופית; מלגת קרן PSFF המיועדת לסטודנטים ערבים, שלטענתה הן מלגות כתוצאה
12 של בחירתם והעדפותיהם האישיות וה- "בלתי שוויוניות" של תורמים, כך שלא ניתן לפסול
13 אותן בטענה שהן מפלות לרעה סטודנטים מעדות אחרות.
14
15 16. אשר למעורבות הנתבעת לגבי מלגת "אהבת עולם", טענה הנתבעת כי ברור שלא ניתן לממש
16 את המלגה בלא מעורבות מסוימת של הנתבעת וכי היא עושה כן על פי בקשת התורם, שמושבו
17 מחוץ לישראל ועל פי התנאים שהתורם קבע להענקת המלגה.
18
19 17. הנתבעת הדגישה כי התנאי של תעודת בגרות באחד ממקצועות היהדות הוא תנאי ענייני וראוי,
20 המשרת את מטרת התורם ואת התכנים שעומדים במרכז התוכנית וכי פסילת תנאי זה תשלול
21 את האפשרות ליהנות מן המלגה מאותם סטודנטים הנהנים ממנה ותשפיע קשות גם על
22 תורמים אחרים ותזעזע את הבסיס עליו מושתת כל "עולם גיוס התרומות" שהינו מרכיב חשוב
23 בפעילותם של מוסדות אקדמיים.
24
25 **ד. דיון והכרעה;**
26
27 18. תחילה עלי לקבוע מידת המעורבות של אוניברסיטת חיפה במלגה נשוא ההליך. האם מדובר
28 במעורבות פסיבית המסתפקת ביידוע הסטודנטים בדבר קיומה של מלגה והפנייתם לאתר
29 התורם או מדובר בהשתתפות פעילה אקטיבית כך שהתורם מעביר את הכספים לאוניברסיטה
30 והיא היא הקובעת והמחליטה בדבר תנאי הזכאות ודרכי חלוקתה.
31
32 19. מעיון בראיות הצדדים ביחס למלגות המפורסמות בידי הנתבעת, ניתן לזהות פעולה בשני
33 כובעים שונים מצד האוניברסיטה. האחד, תפקיד היידוע שנוטלת האוניברסיטה על עצמה בדבר

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 קיומה של מלגה (פרסום מאגר מלגות כפי שקובע חוק מרשם המילגות) מדובר בתפקיד פאסיבי
2 בו מודיעה האוניברסיטה על קיומה של המלגה ומפנה את הסטודנט לגורם התורם ללא כל
3 מעורבות מצדה. התפקיד האחר הוא התפקיד "המעורב הפעיל" בו האוניברסיטה מנהלת
4 בעצמה את המלגה או לפחות שותף מלא בניהולה, במסגרת פעולה זו היא מפרסמת בעצמה את
5 המלגה, קובעת את התקנון את תנאי הזכאות תוך נטילת חלק מהותי בעיצוב תנאי הזכאות
6 למלגה, קביעת תקנון ואף בחירת המועמדים וחלוקת כספי המלגה.
7
8 20. בכל הקשור לאוניברסיטת חיפה, כפי שנאמר לעיל, ניתן לזהות מעורבות של האוניברסיטה בשני
9 רובדים; בראשון מעורבות פאסיבית של היידוע בלבד; ובשני מעורבות פעילה במלגה כך
10 שהמלגה מראשיתה ועד הענקתה מטופלת בידי האוניברסיטה.
11
12 21. במקרנו, ביחס למלגת "אהבת העם" האוניברסיטה מעורבת באופן מלא בניהול מלגת "אהבת
13 עולם" ובקביעת תנאיה והיא שותף פעיל בתוכנית "אהבת עולם" יחד עם התורם שמממן את
14 המלגה שהינו עמותת "מורשה עולמית". אומנם מדובר בתורם פרטי למלגה, אך אין בידי לקבל
15 טענת הנתבעת כי תפקידה מתמצא בהנגשת המלגה לסטודנטים ובאיתור מועמדים עבורה
16 ובהעברת כספי המלגה למקבליה וש- "אינה יכולה להכתיב לתורמים את העדפותיהם לגבי
17 ייעוד כספים שהם תורמים.."- סעיף 8 לכתב ההגנה, ולהלן נימוקי:
18
19 **ראשית**, המלגה מנוהלת על ידי הנתבעת יחד עם התורם והנתבעת היא זו אשר שינתה את תנאי
20 המלגה "**משירות צבאי/לאומי**" לתנאי "**בגרות במקצוע מהיהדות**" בעקבות פניית התובעת
21 והיא זו שקבעה את התנאים ל- "מסלול החלופי"- בתשובה לשאלה שנשלחה בשאלון שהופנה
22 לנתבעת (נספח 7 לתצהיר התובעת) מי החליט על שינוי תנאי המלגה בעקבות פניית התובעת,
23 הודתה הנתבעת בתשובות לשאלון: "**ההחלטה התקבלה ע"י האוניברסיטה, בידיעת התורם,**
24 **מן הטעמים שפורטו בכתב ההגנה.**" (נספח 8 לתצהיר התובעת). הדבר מצביע על רמת מעורבות
25 מלאה בניהול המלגה ותנאיה.
26
27 **שנית**, קיימת הודאה של הנתבעת בסעיף 5 לתצהיר תשובות לשאלון (נספח 8 לתצהיר התובעת)
28 במסגרתו ציינה נציגת הנתבעת כי: "**המלגה מנוהלת ע"י התורם וע"י האוניברסיטה.**"
29
30 **שלישית**, הנתבעת מודה מפורשות שהיא זו שבוחנת את בקשות המועמדים למלגה ומאשרת
31 את התאמתן או אי התאמתן ביחס לתנאים קבועים בתקנון – סעיף 6 לתצהיר התשובה.
32
33 **רביעית**, הנתבעת היא זו שמספקת את הקורסים האקדמיים וקורסי העשרה כחלק מתוכנית
34 המלגה, והיא מזכה את הסטודנטים מקבלי המלגה מדי שנה ב- 2 נקודות זכות עבור

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

1 ההשתתפות בקורס האקדמי שנלמד במסגרת התוכנית – ראו סעיף 5 לתקנון המלגה שצורף
2 כנספח 3 לתצהיר הנתבעת.
3
4 22. אי לכך, הוכח בפני שהמעורבות של האוניברסיטה במלגה היא מעורבות מלאה, מהותית וחלקו
5 של התורם בהליך ע"י העמדת התקציב בלבד. הדבר מעיד ומלמד כי המלגה למעשה מוענקת
6 על ידי האוניברסיטה אשר אחראית על פרסום המלגה, ניהול, קביעת התנאים והזכאים
7 ותפקידו של התורם הינו העברת התשלום לאוניברסיטה והאחרונה מעבירה לתלמידים
8 הזכאים לכך.
9

10 23. מדובר במעורבות מהותית ולא מעורבות מסוג "יידוע" פאסיבי, הוכח שהאוניברסיטה היא
11 אשר קובעת את התנאים למלגה ומנהלת את המלגה. לכן עולה השאלה האם מוסד להשכלה
12 גבוהה- בתפקידו הפעיל בחלוקת מלגה, רשאי לכלול בין הקריטריונים בקביעת זכאות למלגה
13 לסטודנטים קריטריון הנוגע רק לסטודנטים היהודים שלמדו בבתי ספר המשתייכים לחינוך
14 העברי? זו השאלה במוקד התובענה שבפניי.
15

תחולת כללי המשפט הציבורי על הנתבעת;

16
17
18 24. בטרם אדון בטענות הצדדים לגופן, יש להתייחס לתחולת כללי המשפט הציבורי על הנתבעת .
19

20 25. הלכה היא כי האוניברסיטה אינה חלק מרשויות השלטון ואינה גוף ציבורי. האוניברסיטה גם
21 אינה גוף הממלא תפקיד ציבורי על פי דין - עע"מ 7151/04 הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל
22 נ' דץ, פ"ד נט(6) 433, בעמ' 442-443 (להלן: "הטכניון"); בג"ץ 5485/01 יניר נ' המכללה
23 האקדמית אשקלון (14.8.01); בג"ץ 4187/00 להב נ' אוניברסיטת תל אביב (12.6.00); עם זאת
24 כללי המשפט הציבורי עשויים לחול גם עם גופים נוספים. בע"א 3414/93 שמחה און נ' מפעלי
25 בורסת היהלומים (1965) בע"מ, מט(3) 196, מפרט בית המשפט העליון בהרחבה את ההלכות
26 בנוגע לתחולת עקרונות המשפט הציבורי גם על גופים הפועלים במשפט הפרטי:
27

28 "בגבול שבין המשפט הפרטי לבין המשפט הציבורי קיים אזור דמדומים, שבו המשפט
29 הפרטי והמשפט הציבורי משמשים בערבוביה, לעתים זה לצד זה ולעתים זה בתוך זה. באזור
30 זה קיימת דואליות נורמטיבית, כלומר, דו-קיום של המשפט הפרטי והמשפט הציבורי. האזור
31 של דואליות נורמטיבית התרחב בהדרגה. תחילה קנתה לה הדואליות הנורמטיבית שביתה
32 אצל גופים מובהקים של המינהל הציבורי, שמקובל לקרוא להם גופים שלטוניים, כמו
33 הממשלה או עירייה. כאשר גוף כזה פועל בתחום המשפט הפרטי, כגון כאשר הוא משכיר
34 נכס, חלים עליו, בצד כללים של המשפט הפרטי, גם כללים מסוימים של המשפט הציבורי,

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 כגון עקרון השוויון ... לאחרונה עשתה הדואליות הנורמטיבית צעד נוסף, גדול וחשוב. היא
2 פרצה מן התחום של המינהל הציבורי אל התחום של המגזר הפרטי. בית המשפט פסק שהיא
3 עשויה לחול גם על גוף פרטי, שלא הוקם על-ידי חוק, אין לו סמכויות מכוח חוק ואין הוא
4 משתייך, להלכה או למעשה, למינהל הציבורי. כזאת היא, לדוגמה, עמותה העוסקת בקבורה.
5 מצד אחד, עמותה כזאת היא גוף של המשפט הפרטי, כמו אגודת ספורט או ארגון צדקה. אך
6 מן הצד השני, כפי שבית המשפט פסק, יש לה גם מהות של גוף ציבורי. ... – (שם, פסקאות
7 4-6, בעמ' 205-204).
- 8
- 9 26. החלת כללי המשפט הציבורי על גוף "דו-מהותי" מחייבת קביעת מבחנים להגדרת גוף "דו-
10 מהותי", ואלו טרם נקבעו בפסיקה. בעניין הטכניון, ניסה בית המשפט העליון להציב מספר
11 שאלות רלוונטיות להגדרת מוסד להשכלה גבוהה כגוף "דו-מהותי", "האם די בהיתר להענקת
12 תארים גבוהים כדי להופכו לגוף "דו-מהותי"? ... האם הטכניון מפעיל סמכויות שלטוניות
13 בעניין קבלה ודחייה של מועמדים ללימודי התואר השלישי במוסד, ומה טיבן? ... מהו היקף
14 התמיכה הכספית שהטכניון זוכה לה ממדינת ישראל בענייני הענקת תארים מתקדמים, ומה
15 הן ההשלכות של נתון זה על סיווגו כגוף דו-מהותי?" - (שם, בעמ' 446). אך באותו מקרה לא
16 הכריע בית-המשפט העליון נחרצות האם הטכניון הוא גוף דו-מהותי.
- 17
- 18 27. ראוי לציין כי על מנת להשיב לשאלה: האם ניתן להגדיר אוניברסיטה כגוף "דו מהותי", עלינו
19 לבחון מהותה של האוניברסיטה, תפקידיה, מעמדה בחברה, סמכויותיה וכו'.
- 20
- 21 28. סבורני כי האוניברסיטה היא בין הגופים אשר ראוי להחיל עליהם גם עקרונות מהמשפט
22 הציבורי. מעמדן המיוחד של האוניברסיטאות כמוסדות להשכלה גבוהה, הפעילות הציבורית
23 הנעשית בהן, הציבור הרחב שבא בשעריהן, התמיכה הכספית שמקבלות האוניברסיטאות
24 והסמכויות המיוחדות המוענקות להן על-פי דין למתן תארים אקדמיים לסטודנטים,
25 מצדיקים, בשל מאפיינים ציבוריים של מוסדות ההשכלה הגבוהה, ראוי להחיל עליהן עקרונות
26 המשפט הציבורי- לעניין זה ראו בג' 4485/08 רבקה אלישע נגד אוניברסיטת תל אביב
27 (5.10.09), שם נקבעו הדברים הבאים הרלוונטיים לענייננו:
- 28
- 29 "אי-לכך, אף אם לא נקבע כי האוניברסיטה הינה גוף דו-מהותי כהגדרתו, הרי שאין ספק כי
30 יש לה מאפיינים או סממנים ציבוריים המקרבים אותה להגדרה זו. כאמור, האוניברסיטאות
31 זוכות למימון גם מכספי הציבור, יש להן תפקיד חברתי וציבורי חשוב ביותר בקידום המחקר
32 בישראל בתחומים השונים, בהכשרתו של ציבור בוגרים משכיל שיתרום מכישוריו ומהידע
33 שרכש באוניברסיטאות לציבור ולמדינה במישורים שונים ובעיצוב פניה של החברה. ייחודה
34 זה של האוניברסיטה מוביל לטעמי למסקנה כי נכון יהיה לראות את האוניברסיטה כמי

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

1 שמחויבת לעמוד בסטנדרטים מוגברים של התנהלות נאותה, בקיום הוראות החוק ובחובת
2 תום הלב."

3
4 בסוגיה זו, הביע בית המשפט העליון מפי כבוד השופט רובינשטיין, את עמדתו ולפיה: "לטעמי
5 מוסד להשכלה גבוהה ניתן לראותו כדו-מהותי, וגם אם ההבחנה אינה קלה, כך למצער
6 במוסדות להשכלה גבוהה המתקצבים על-ידי הציבור." – (ראו ע"א 8077/08 אוניברסיטת
7 חיפה נגד לירן בן הרוש (30.12.12), בעמ' 18).

8
9 29. יודגש, כי פעילות האוניברסיטה העונה להגדרה של "רשות ציבורית" נבחנת כגוף דו מהותי,
10 בעל מאפיינים מהמשפט הפרטי והציבורי כאחד – ראו עניין 'הטכניון'; כן ראו בג' 4289/00
11 אברמוביץ הדי נ. ראש ממשלת ישראל (10.12.09). לפיכך, הביקורת השיפוטית על פעילות
12 האוניברסיטה נבחנת לפי עקרונות בסיס מתוך המשפט הציבורי.

13
14 **אמות המידה להענקת מלגות ע"י המוסד להשכלה גבוהה;**

15
16 30. הענקת מלגות לסטודנטים ע"י האוניברסיטה מעוגנת בסעיף 14 לחוק זכויות הסטודנט,
17 שקובע:

18
19 "מלגות המוענקות על ידי מוסד יחולקו לפי אמות מידה שיובאו לידיעת כלל הסטודנטים
20 במוסד והמועמדים לאותו מוסד; בהענקת מלגה תינתן עדיפות לחלוקת מלגות סיוע על בסיס
21 חברתי-כלכלי והישגים אקדמיים ולחלוקת מלגות הצטיינות; אין בהוראת סעיף זה כדי למנוע
22 חלוקת מלגות לפי אמות מידה אחרות".

23
24 31. הענקת מלגות, שנועדה כאמור בראש ובראשונה לסייע לסטודנטים "על בסיס חברתי-כלכלי
25 והישגים אקדמיים ולחלוקת מלגות הצטיינות, כפופה לפיכך גם לעקרונות המשפט הציבורי,
26 ופעולותיה של אוניברסיטה בתחום זה כפופות לכללי המשפט הציבורי החלים על גופים דו-
27 מהותיים ובמיוחד כל הקשור בחלוקת מלגות "לפי אמות מידה אחרות".

28
29 32. יודגש כי סעיף 2 לחוק זכויות הסטודנט שדן במטרת חוק זכויות הסטודנט, קובע מפורשות כי:

30
31 "מטרתו של חוק זה לקבוע עקרונות לזכויות האזרח הישראלי ותושב ישראל לנגישות
32 להשכלה גבוהה, ועקרונות לזכויות הסטודנט, מתוך הכרה במחויבות החברה בישראל לזכויות
33 אלה ולשויון הזדמנויות בהשכלה גבוהה".

34

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 בדברי ההסבר של הצעת חוק זכויות הסטודנט דאג המחוקק להדגיש כי "הצעת החוק
2 המתפרסת בזה, באה לקבוע עקרונות לזכויות של סטודנטים ומועמדים ללימודים במוסדות
3 להשכלה גבוהה בישראל... ולעניין שווין הזדמנויות במוסדות להשכלה גבוהה".
4
5 עוד הודגש כי "ההוראות המוצעות יסייעו לבצר את מעמדם ואת זכויותיהם של הסטודנטים
6 בישראל, להבטיח שוויון הזדמנויות ולאפשר לסטודנטים מימוש של הפוטנציאל האישי
7 שלהם. כמו כן יהיה בהן כדי לצמצם פערים חברתיים" – ראו הצעת חוק מס' פ/17/1453 ו-
8 פ/17/1505-הכנסת 145, ב' בניסן התשס"ז, 21.3.2007.
9
10 34. כעולה מדברי ההסבר בהצעת חוק זכויות הסטודנט, ניצב רצונו של המחוקק שחוק זכויות
11 הסטודנט לא יפגע בעקרון השוויון וכן רצונו בצמצום הפערים החברתיים.
12
13 35. גם האמור בסעיף 15 לחוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח-1958 (להלן: "חוק המועצה
14 להשכלה גבוהה"), אין בו כדי לחייב מסקנה אחרת. סעיף 15 זה קובע כי –
15
16 "מוסד מוכר הוא בן חורין לכלכל ענייניו האקדמיים והמנהליים, במסגרת תקציבו, כטוב
17 בעיניו. בסעיף זה, 'עניינים אקדמיים ומנהליים' – לרבות קביעת תכנית מחקר והוראה, מינוי
18 רשויות המוסד, מינוי מורים והעלאתם בדרגה, קביעת שיטת הוראה ולימוד, וכל פעולה
19 מדעית, חינוכית או משקית אחרת".
20
21 36. על פי סעיף 15 לחוק המועצה להשכלה גבוהה, נתון לכל מוסד מוכר להשכלה גבוהה "חופש
22 אקדמי" במסגרתו "הוא בן חורין לכלכל ענייניו האקדמיים והמנהליים, במסגרת תקציבו,
23 כטוב בעיניו". אולם, החופש האקדמי אינו חזות הכל. אין הוא משמיע חופש להפלות, ואין
24 מוענק במסגרתו פטור מתחולתן של נורמות היסוד של שיטתנו המשפטית - (ראו והשוו: ע"ע
25 1027/01 ד"ר יוסי גוטרמן נ' המכללה האקדמית עמק יזרעאל (7.1.2003). פרשנותה הנכונה
26 של הוראה זו אינה כי המוסד המוכר רשאי לפעול בהתאם לגחמות לבו בלא כפיפות לכללים
27 שונים. חירותו של המוסד בקביעת אופן פעולתו תחומה בעקרונות המשפט – עקרונות המשפט
28 הפרטי, ולאור מעמדם של המוסדות המוכרים להשכלה גבוהה, גם בעקרונות המשפט המינהלי
29 – ראו לעניין זה ע"א 838/87 שני נ' אוניברסיטת תל-אביב, מב(2) 380, שם נקבע כי:
30
31 "אכן, סעיף 33 לחוק החוזים (חלק כללי) אינו אלא ביטוי לרעיון המקובל במשפט המינהלי,
32 כי בית המשפט אינו מתערב בשיקול-דעת מקצועי ואינו מחליף את שיקול הדעת המקצועי
33 של הרשויות המוסמכות בשיקול-דעת שלו. אין בהוראה זו כדי לאפשר לאורגנים

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 אוניברסיטאיים לפעול ללא סמכות, ואין בהוראה כדי לאפשר שרירות, הפליה או פגמים
2 אחרים הפוגעים בשיקול הדעת של רשות מקצועית מחליטה" – (שם, בעמ' 382).
- 3
- 4 37. האוניברסיטה, באמצעות יחידת המלגות בדיקנאט הסטודנטים, קובעת אמות מידה
5 (קריטריונים) לחלוקת המלגות (המשאב). קביעת אמות מידה על-ידי רשויות ציבוריות לחלוקת
6 משאבים היא מעשה יום-יומי. לעתים קרובות המשאבים המצויים בידי הרשות פחותים
7 מהנדרש לצורך סיפוק צורכי הציבור. בנסיבות כאלו נדרשת הרשות לקבוע את אמות המידה
8 לחלוקת אותם משאבים. בקביעת אמות המידה על הרשות לפעול בגדרם של כללי המשפט
9 הציבורי החלים עליה. **קביעת אמות המידה לחלוקת המשאבים תיעשה, כמו הפעלת כל**
10 **סמכות מינהלית, על בסיס שיקולים רלוונטיים למטרות הענקת הסמכות בלבד. כמו כן קביעת**
11 **אמות המידה צריכה להיעשות בתום-לב, בסבירות ותוך שמירה על ערכי היסוד של המשפט.**
- 12
- 13 38. בחלוקת מלגות בין הסטודנטים הנתבעת כאוניברסיטה פועלת במישור המינהלי ולא האקדמי,
14 ולכן אין חשש שהחלת כללי המשפט הציבורי והמינהלי עליה בתפקידה זה, תפגע באופן כלשהו
15 בחופש האקדמי. פרשנותה הנכונה של הוראת סעיף 15 לחוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח-
16 1958, שלפיה 'מוסד מוכר' הוא בן חורין לכלכל ענייניו האקדמיים והמינהליים כטוב בעיניו,
17 אינה כי 'המוסד המוכר' רשאי לפעול בהתאם לגחמות לבו בלא כפיפות לכללים שונים.
- 18
- 19 39. בשים לב לכל האמור לעיל, לטעמי יש לקבוע כי הנתבעת, בתפקידה כאחראית על חלוקת
20 המלגה, כפופה גם לכללי המשפט הפרטי וגם לכללי המשפט הציבורי, תוך התאמתם למהותה
21 המיוחדת.
- 22
- 23 40. בקביעת אמות המידה לחלוקת המלגות על האוניברסיטה לפעול בגדרם של כללי המשפט
24 הציבורי החלים עליה. כמו כן קביעת אמות המידה צריכה להיעשות בתום-לב, בסבירות ותוך
25 שמירה על ערכי היסוד של המשפט - (ראה בג"ץ 219/81 מאיר שטרית נ' שר החקלאות, פ"ד
26 לז(3) 481, בעמ' 484).
- 27
- 28
- 29
- 30 להלן נבחן את כללי המשפט הציבורי החלים על האוניברסיטה: עקרון הענייניות ועקרון
31 השוויון;
- 32

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 רבות נכתב על חשיבותה של הזכות לשוויון ועל מרכזיותו של עקרון השוויון בדמוקרטיה
2 הישראלית. ערך השוויון הוא מערכי היסוד שלאורם עוצב צביונה של מדינת ישראל כמדינה
3 יהודית ודמוקרטית כבר בעת הקמתה; והדברים קיבלו ביטוי מפורש במגילת העצמאות, שם
4 נקבע כי מדינת ישראל "תקיים שיוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת
5 גזע ומין" (הכרזה על הקמת מדינת ישראל, ע"ר התש"ח, 14 במאי 1948).
6
7 הזכות לשוויון במרחב הציבורי זכתה לעיגון ולהגנה רחבה בגדרו של חוק איסור הפליה
8 במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א-2000.
9
10 42. בנושא שבו אנו עוסקים – חוק זכויות הסטודנט בסעיף 4 אוסר על מוסדות לימוד להפלות בין
11 מועמדים או סטודנטים, בין היתר על רקע מינם:
12
13 "מוסד לא יפלה מועמדים או סטודנטים מטעמים עדתיים או מטעמי ארץ המוצא שלהם או
14 של הוריהם, רקעם החברתי-כלכלי או מטעמים של דת, לאום, מין או מקום מגורים, בכל אחד
15 מאלה: (1) רישום ללימודים וקבלה למוסד; (2) קבלה לתחומי לימוד; (3) קבלה למסלולי
16 לימוד מיוחדים".
17
18 43. מעל לכל אלה חולש חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, המעניק לכבוד האדם מעמד על-חוקי –
19 ובתוך כך לזכות השוויון כנגזרת של כבוד האדם; וכך הבהיר בית המשפט העליון:
20
21 "עקרון השוויון היה לפני החוקים. הוא אבי החוקים, וכלשון השופט לנדוי בפרשת ברגמן
22 (שם, בעמ' 698): "... הוא [עקרון השוויון – מ' ח'] יכול להתקיים גם בפני עצמו, בלי להישען
23 על סעיף בחוקה כתובה, הקובע במפורש את העקרון של שוויון הכל בפני החוק" – (בג"ץ
24 6845/00 ניב נ' בית-הדין הארצי לעבודה, פ"ד נו(6) 663, 686 (2002).
25
26 בכל הנוגע לרשויות ציבוריות – עקרון השוויון מחייב גם מכוח עקרונות המשפט המינהלי -
27 (ראו: דפנה ברק-ארז, משפט מינהלי, כרך ב 673-680 (2010).
28
29 44. בענייננו – התנאי לקבלת המלגה שקבעה האוניברסיטה, כפוף לשיקולים ענייניים בלבד ובאופן
30 שוויוני, סביר ומידתי. מקום שבו תנאי זה אינו מאזן כראוי בין המטרה שהוא מבקש להשיג
31 ובין האמצעי שנבחר להשגתה, קמה עילה להתערבות שיפוטית; זו עילת המידתיות – [ראו
32 והשוו: עע"מ 1775/20 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' עיריית ירושלים, (24.9.2020),
33 פסקאות 28-29; בג"ץ 3477/95 בן עטייה נ' שר החינוך, התרבות והספורט, פ"ד מט(5) 1, 12-
34 10 (1995)].

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1
2 45. מאז חקיקת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק-יסוד: חופש העיסוק, נהוג להשתמש באמות
3 המידה המעוגנות בפסקת ההגבלה כדי לבחון את מידתיות המעשה המינהלי כאשר הוא מביא
4 לפגיעה בזכויות אדם – ראו בג"ץ 10203/03 "המפקד הלאומי" בע"מ נ' היועץ המשפטי
5 לממשלה, (20.8.2008) פסקאות 7 ו-14; כן ראו בג"ץ 7311/02 האגודה לסיוע ולהגנה על זכויות
6 הבדואים בישראל נ' עיריית באר-שבע, (22.6.2011), פסקה 15 שם נקבע כי "כדי שהחלטה
7 מנהלית, הפוגעת בזכות אדם חוקתית, תעמוד בדרישת הסבירות והמידתיות המנהלית, נדרש
8 כי הפגיעה תהלוס את ערכיה של מדינת ישראל, ותיועד לתכלית ראויה; עליה גם לקיים את
9 דרישת המידתיות, כמשמעותה בפסקת ההגבלה שבחוק היסוד" - (שם, פסקה 16).
- 10
11 46. אחד העקרונות החשובים שעל הרשות לשוות לנגד עיניה בקביעת אמות מידה לחלוקת
12 משאבים הינו עקרון השוויון, שמשמעו איסור הפליה בין שווים. בבג"ץ 98/69 אהרון ברגמן נ'
13 שר האוצר, כג(1) 693, אומר בית המשפט כי השוויון מהווה "את נשמת אפו של המשטר
14 החוקתי שלנו כולו" – (שם בעמ' 698).
- 15
16 47. כבר נפסק לא אחת כי לעיקרון חשיבות מיוחדת "בכל הקשור לחובת השלטון לנהוג בשוויון
17 בין אזרחיה היהודים של המדינה ואזרחיה שאינם יהודים" - (ראה בג"ץ 11163/03 ועדת
18 המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל, (27.2.2006), בפסקה 14).
- 19
20 48. זאת ועוד, בית המשפט העליון כבר התריע, בשורה ארוכה של פסקי-דין, מפני הפליה במיוחד
21 בכל הנוגע להקצאת משאבים ציבוריים וחזר והדגיש כי כל האזרחים זכאים ליהנות
22 מהמשאבים הציבוריים על פי עקרון השוויון, ללא הפליה מחמת דת, גזע, מין או שיקול פסול
23 אחר - (ראה בג"ץ 1113/99 עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' השר
24 לענייני דתות, (18.4.00); בג"ץ 727/00 ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל נ' שר
25 הבינוי והשיכון, נו(2) (12.12.01); כן ראו בג"ץ 6924/98 האגודה לזכויות האזרח בישראל נגד
26 ממשלת ישראל, פ"ד נה(5), 15 (2001), שם נקבע כי:
27
28 "כזאת היא גם הפליה של ערבי באשר הוא ערבי, ואחת היא אם הפליה מתבססת על הדת
29 או על הלאום. זוהי הפרה של עקרון השוויון במובן הצר. לכן יש עמה חומרה מיוחדת"
30
31 49. קביעת קבוצת השוויון גם היא צריכה להיעשות על פי שיקולים ענייניים ולאורה של תכלית
32 החוק. כל שיקול להבחנה בין קבוצות השוויון חייב לעמוד ב"כלל הענייניות" - ראו לעניין זה
33 והשוו בג"ץ 168/91 מילאדי מורכוס נ' שר הביטחון, מה(1) 467, שם נקבע כי הבחנה בין

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 הקבוצות השונות לעניין חלוקת מסכות מגן היא הבחנה פסולה, שכן השיקול של ההשתייכות
2 האתנית אינו שיקול ענייני להערכת מידת הסיכון להיפגע.
3
- 4 יש להוסיף כי הבחנה בין הקבוצות הנעשית על בסיס שיקול ענייני, צריכה לעמוד גם בעקרונות
5 נוספים, כמו סבירות ומידתיות, שכן על הרשות לאזן בין האינטרסים והשיקולים המנוגדים
6 על-פי עקרונות המשפט הציבורי, גם בהגדרת קבוצות השוויון.
7
- 8 50. ראוי לציין כי האיסור על ההפליה יחול אם תוצאת המעשה המנהלי הוא תוצאה מפלה, גם אם
9 לא עמדה כל כוונה להפלות מצד הרשות – ראו לעניין זה בג"ץ 2671/98 **שדולת הנשים בישראל**
10 **נ' שר העבודה והרווחה**, פ"ד נב(3) 630, שם נקבע כי:
11
- 12 "נזכור עוד זאת, כי עקרון השוויון צופה פני התוצאה: תהא כוונתו של אדם טהורה וזכה ככל-
13 שתהא, אם התוצאה המתקבלת ממעשהו תוצאת-הפליה היא, ייפסל מעשהו כלא-היה" –
14 (שם בעמ' 654).
15
- 16 51. יוצא אפוא, כי קביעת הקריטריונים לחלוקת משאבים ציבוריים צריכה להיעשות על-פי "כלל
17 הענייניות" (מידת והיקף מעורבות האוניברסיטה במקרה פרטני זה הופכת את המלגה מושא
18 הדיון למשאב ציבורי להבדיל מחלוקתו על ידי התורם ללא מעורבות האוניברסיטה), ותוך
19 שמירה על עקרונות היסוד של השיטה, ובהם "עקרון השוויון". בבואנו לבחון אם הקריטריונים
20 שנקבעו עומדים בכללים אלו, יש לבחון את תוצאתם, ולא את הכוונה שעמדה בבסיס ההחלטה.
21 אם התוצאה מהווה הפליה בין קבוצות שונות, עלינו לבחון אם ההבחנה בין הקבוצות היא
22 עניינית, עולה בקנה אחד עם תכלית החוק, ואם היא עומדת במבחני הסבירות והמידתיות, ובכל
23 מקרה נדרשת הרשות ליתן משקל מיוחד לעקרונות היסוד של השיטה, ובהם הזכות לשוויון,
24 אשר תיסוג רק במקרים יוצאי דופן – (ראו מאמרו של פרופ' א' בנדור "שוויון ושיקול דעת
25 שלטוני – על שוויון חוקתי ושוויון מינהלי", שם בעמ' 307).
26
- 27 52. השאלה הניצבת בפנינו כעת היא האם הכללת הקריטריון של "בגרות במקצוע מהיהדות",
28 עומדת בכללים האמורים?
29
- 30 השיקול שעמד לנגד עיני הנתבעת במתן עדיפות לבעלי "בגרות במקצוע מהיהדות" להענקת
31 המלגה, כפי שהדגישה בסיכומיה "תכליתה העיקרית של מלגת "אהבת עולם" איננה סיוע
32 כלכלי. תכלית המלגה: להביא ללימוד והעמקה בתחומי המורשת והתרבות היהודית". לצורך
33 זה היא מטילה על מקבלי המלגה חובות של השתתפות בקורס אקדמי, בקורס העשרה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 ובפעילות חוץ אקדמית בנושאי תרבות יהודית. בהתאם לכך, "נקבע תנאי סף למלגה לפיו
2 המועמד צריך להיות בעל רקע מתאים בנושאי הלימוד והפעילות האמורה..." – סעיף 43
3 לסיכומי הנתבעת.
4
- 5 53. הנתבעת מבקשת, בעזרת הוספת התנאי של תעודת בגרות במקצועות (תנ"ך או תורה בעל פה),
6 לשרת את מטרת התורם, כך לטענתה, ואת התכנים שעומדים במרכז התוכנית. **אין כל ספק**
7 **שעיבוד לימוד והעמקה בתחומי המורשת והתרבות היהודית הוא שיקול ערכי, חשוב וראוי,**
8 **על כך אין כל מחלוקת.** עם זאת ברי כי אם הנתבעת הייתה מבקשת לעודד – באמצעות חלוקת
9 מלגות – לימוד והעמקה בתחומי המורשת והתרבות היהודית, הרי שהגבלת ההטבה רק למי
10 שיש לו בגרות באחד ממקצועות היהדות או שעבר את המסלול החילופי (בציון עובר של 70
11 ומעלה בשני קורסים) עשויה להיפסל מחמת הפלייתם של הסטודנטים בני המיעוטים על רקע
12 לאום ודת.
13
- 14 54. כפי שצוין, התכלית העיקרית של מלגת "אהבת עולם" כפי שהציגה הנתבעת היא להביא
15 ללימוד והעמקה בתחומי המורשת והתרבות היהודית, וכי התנאי "בגרות במקצוע מהיהדות"
16 הוא תנאי הקשור לתכנים שעומדים במוקד הפעילויות בהן נדרשים מקבלי המלגה להשתתף
17 וכי לתנאי זה "יש זיקה ישירה ורלבנטית להשתתפות אפקטיבית בפעילות החובה המוטלת
18 על מקבלי המלגה, המגשימה את תכליתה" – סעיף 11 לתצהיר הנתבעת.
19
- 20 (-) יש לזכור כי הנתבעת תחילה קבעה תנאי לקבלת המלגה בזיקה ישירה ל- "שירות
21 צבאי/לאומי" ובעקבות פניית התובעת בדבר פסלות תנאי זה בשל היותו מפלה את
22 הסטודנטים הערבים על רקע לאום ודת, החליפה הנתבעת אותו בתנאי "בגרות במקצוע
23 מהיהדות" למעשה הוא תחליף לתנאי הסף הראשון שנקבע, והאוניברסיטה לא קבעה אותו
24 מלכתחילה;
25
- 26 (-) זאת ועוד, עיון ברשימת הקורסים עבור מלגת "אהבת עולם" (בנספח 9 לתצהיר התובעת),
27 מעלה כי כל הקורסים שברשימת הם מתוך החוגים הקיימים אצל הנתבעת שבאף אחד
28 מהם אין תנאי קבלה המחייב בגרות באחד ממקצועות היהדות. גם החוגים הקשורים קשר
29 הדוק ללימודי יהדות שעליהם הצביעה הנתבעת כחוגים שבהם צנח מספר הנרשמים בשנים
30 האחרונות, אינם מציבים תנאי "בגרות במקצוע מהיהדות" כתנאי קבלה ללימודים לתואר
31 אקדמי.
32

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 מן האמור מתבקשת המסקנה כי הוספת התנאי של "בגרות במקצוע מהיהדות" כקריטריון
2 לקבלת המלגה לסטודנטים אינו מקדם באופן בלעדי את השגת המטרה ומתחייבת המסקנה כי
3 מלגת אהבת עולם מיועדת לבעלי בגרות באחד ממקצועות היהדות, שהינם הסטודנטים
4 היהודים בוגרי תיכון, רק מעצם היותם כזה, ללא כל קשר למעמד הסוציו אקונומי.
5
- 6 55. יש להדגיש ולהבהיר כי לפי אתר משרד החינוך כעולה מנספח 6 לכתב התביעה (אגף בכיר
7 בחינות) הזכאות לבגרות מותנית בקיומן של תנאים אלו: (-) היבחנות במקצועות החובה לפי
8 מסלול לימודיו בבית הספר, לפי מגזר ופיקוח; (-) היבחנות במקצוע מוגבר אחד לפחות, ברמה
9 של 5 יחידות לימוד; (-) עמידה בתנאי קבלת ציון במקצועות הפנימיים; (-) להגיע למינימום 21
10 יחידות לימוד. אגף הבחינות מפרסם לפי המגזר את מקצועות החובה ועולה כי מקצוע בגרות
11 בתנ"ך או תורה בעל פה הם יחודיים ובלעדיים לחינוך במגזר היהודי על רבדיו ולא ניתן ללמוד
12 מקצועות אלו במגזרים האחרים (ערבי, דרוזי ובדואי) כלל ועיקר שכן מקצוע זה מוחלף לפי
13 חוזרי משרד החינוך במקצוע מורשת איסלאם, נוצרות ודרוזית.
14
- 15 מכאן התלמיד שאינו לומד בחינוך היהודי על רבדיו לא לומד בתיכון מקצועות אלו (תנ"ך ותורה
16 בעל פה) ולא ניתן ללמוד מקצועות אלו, ולכן כל תלמידי החינוך הלא יהודי, לא עונים על תנאי
17 זה, בשל מבנה הבגרות והם חסומים מפני האפשרות למלא אחרי תנאי זה באופן קטיגורי.
18
- 19 57. יש ממש בטענות התובעת כי הוספת התנאי האמור יוצר הפליה בין סטודנטים יהודים
20 לסטודנטים מהמגזר הערבי, שעה שמקצוע התנ"ך הוא מקצוע חובה במגזר היהודי ובמגזר הלא
21 יהודי לא קיים מקצוע זה ולא ניתן ללמוד מקצוע זה ובכך חסומה דרכם, בשל קביעות משרד
22 החינוך, למלא תנאי זה. מקצוע תנ"ך בחינוך העל יסודי הוא מבין מקצועות החובה לזכאות
23 לתעודת בגרות עבור כל תלמיד בחינוך העברי. אולם מקצועות היהדות אינם מבין המקצועות
24 החובה לשם זכאות לתעודת הבגרות לא בחינוך הערבי ולא בחינוך הדרוזי.
25
- 26 58. בחינת ההפליה אינה כרוכה בבדיקת כוונת יוצר הנורמה ובמקרה מנסח תנאי הזכאות למלגה.
27 כבר נקבע בפסיקת בית המשפט העליון בגץ 11163/03 **ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים**
28 **בישראל נ' ראש ממשלת ישראל**, פ"ד סא(1) 1:
29
- 30 "אכן, הפליה אסורה עשויה להתקיים גם בהעדר כוונה או מניע של אפליה מצד יוצרי הנורמה
31 המפלה. לעניין ההפליה, די בתוצאה המפלה. כאשר מימוש הנורמה שיצרה הרשות – שיכול
32 והתגבשה ללא כוונת הפליה – גורר תוצאה שהיא בלתי שוויונית ומפלה, עשויה הנורמה
33 להיפסל בשל ההפליה שדבקה בה. הפליה אינה נקבעת אך על-פי מחשבתו וכוונתו של יוצר

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

1 הנורמה המפלה. היא נקבעת גם על-פי האפקט שיש לה הלכה למעשה (בג"ץ 721/94 אל על
2 נתיבי אויר לישראל נ' דנילוביץ, פ"ד מח(5) 749, 764).".

3
4 59. בחינת הנתונים שסיפקה הנתבעת עצמה, כפי שאציין בהמשך, בצד העובדה כי סטודנט שלמד
5 במסגרת החינוך הלא יהודי אינו יכול להחזיק בגרות שעונה על לימוד מקצוע חובה בתנ"ך או
6 תורה בעל פה שהם, יחודיים לחינוך במגזר היהודי, הביאה למצב בו הודרו לחלוטין כל
7 הסטודנטים הערבים. המבחן לקיומה של אפליה הוא מבחן אובייקטיבי המתמקד בתוצאה של
8 מימוש תנאי הסף שנקבעו לקבלת המלגה. השאלה אינה אם קיימת כוונה להפלות קבוצה זו או
9 אחרת. השאלה הינה מהי התוצאה הסופית הנוצרת במציאות החברתית. בית המשפט העליון
10 הדגיש זאת בג"ץ 953/87 פורז נ' ראש עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד מב(2) 309, 4-333, כשקבע את
11 אמת המידה לבחינת השוויון:

12
13 "השאלה אינה רק מהו המניע של המחליטים; השאלה היא גם מהי התוצאה של ההחלטה.
14 החלטה היא פסולה, לא רק כאשר המניע הוא לפגוע בשוויון, אלא גם כאשר המניע הוא אחר,
15 אך הלכה למעשה, נפגע השוויון"

16
17 הוספת הקריטריון של "בגרות במקצוע מהיהדות" מבחינת תוצאתית מביא באופן מובהק
18 לאפקט מפלה – (בג"ץ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד נד(1) 258, בעמ' 279).

19
20 60. התנאי שקבעה הנתבעת לקבלת המלגה פוגע בשוויון בשורה של מובנים. ראשית, כשלעצמו,
21 תנאי זה מהווה הכשרה מוסדית להדרת קבוצה שלמה של סטודנטים ערבים, בעידוד הנתבעת.
22 שנית, התנאי לא עומד בחובה לשמור על שוויון הזדמנויות לסטודנטים ולסטודנטיות שלומדים
23 באוניברסיטה. שלישית, מערכת האיזונים, שנועדה להבטיח את מזעור הפגיעה בשוויון, הופרה
24 והעצימה את הפגיעה בשוויון ולכן ההפרדה נשארה תחומה לקהל היעד הספציפי. נוכח טעמים
25 אלה – ובפרט על רקע הצטברותם – אני סבור כי הדרה מעין זו יוצרת אפליה לא סבירה ופוגעת
26 בשוויון, ומחייבת פסילת התנאי זה. מכאן שישנה חשיבות רבה כי קבלת המלגה תיעשה על
27 בסיס שוויוני, המביא בחשבון רק אמות מידה ענייניות.

28
29 61. שאלה מס' 8 לשאלון מטעם התובעת (נספח 6 לתצהיר התובעת): "א. כמה סטודנטים הגישו
30 בקשות לקבלת מלגת "אהבת עולם" בשנת תשפ"ג?; כמה מתוכם היו סטודנטים מבני
31 החברה הערבית?", הצהירה גב' גרבר בסעיף 8 לתצהיר התשובה:

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

8. כ-400 סטודנטים הגישו בקשות למלגה בשנת הלימודים התשפ"ג. 250 מתוכם החלו את פעילותם במסגרת המלגה.

ביחס לסעיף (ב) - אציין כי בעת הרישום לאוניברסיטה הסטודנטים אינם מתבקשים לציין את הלאום והדת שלהם, ולפיכך לא ניתן לערוך "פילוח" ביחס לכמות הסטודנטים מהמגזר הערבי שהגישו בקשות למלגה.

על בסיס הערכת שמות המועמדים בלבד - סטודנטים רבים הנמנים עם המגזר הערבי הגישו בקשות למלגה; אף אחד מהם לא עמד בתנאי הסף הנוגע לתעודת בגרות במקצועות היהדות ונמסרה להם הודעה על כך, אשר גם הזמינה אותם להירשם למסלול הקבלה החלופי הקבוע בתקנון המלגה. למרות זאת, אף אחד מהם לא נרשם למסלול הקבלה החלופי.

1
2 62. כך ממש, הדרה מלאה של הסטודנטים הערבים ממלגה זו בשל קריטריון שנקבע על ידי
3 האוניברסיטה. שינוי התנאי שבוצע על ידי האוניברסיטה מקריטריון "שירות צבאי" לקריטריון
4 "בגרות במקצוע מהיהדות" העמיק את ההדרה מבחינה תוצאתית ואף הסטודנטים הדרוזים
5 אשר מתגייסים גיוס חובה לשירות הצבאי, גם הם הודרו מקבלת מלגה זו.
6

7 63. גם קביעת האוניברסיטה כי הסטודנט שאין ברשותו בגרות באחד ממקצועות היהדות יהא
8 רשאי לבחור 2 קורסי השלמה, מתוך קורסי הבחירה האקדמיים, בתנאי שסיים בציון 70 ומעלה
9 (בטרם הגשת התביעה ציון המעבר היה 80 ומעלה), אך לאחר הגשת התביעה הודיעה הנתבעת
10 על תיקון הציון ל-70), קביעה זו אינה פותרת את ההפליה.
11

12 הנתבעת הציבה תנאי חדש עבור הסטודנטים הערבים (הדרישה להשלמת שני קורסים עם ציון
13 מעבר גבוהה של 70 ומעלה), כאשר במקביל היא לא הציבה כל תנאי הנוגע לגובה הציון שקיבל
14 סטודנט יהודי בבגרות במקצוע ביהדות, כך שסטודנט שעבר את בחינת הבגרות במקצוע
15 היהדות בציון 55, שהינו ציון עובר, זכאי למלגה, לעומתו סטודנט ערבי נדרש לעבור שני קורסים
16 אקדמיים בשנה הראשונה ללימודיו באוניברסיטה ולקבל ציון גבוה שלא יפחת מ-70 בשני
17 הקורסים, על מנת שיתאפשר לו לפנות ולבקש את המלגה בשנה העוקבת. דבר שגורם לסטודנט
18 ערבי לא לגשת לאותו מסלול ועדות לכך ניתן למצוא בדבריה של גב' ורדית גרבר – סגנית
19 הרקטור למנהל אקדמי והמזכירה האקדמית אצל הנתבעת כפי שהצהירה בתצהיר התשובה,
20 במענה לסעיף 10 לשאלון מטעם התובעת (שצורף כנספח 7 לתצהיר התובעת):
21

22 "א. כמה סטודנטים שאין ברשותם בגרות באחד ממקצועות היהדות נרשמו לשני קורסים
23 אקדמיים (מתוך רשימת הקורסים הכלולים בתוכנית מלגת "אהבת עולם"?; ב. כמה מתוכם
24 הם סטודנטים מבני החברה הערבית?", בתשובתה לשאלה זו הצהירה גב' ורדית כי "בשנת
25 הלימודים התשפ"ג לא נרשמו מועמדים למסלול הקבלה החלופי הקבוע בתקנון מלגת אהבת
26 עולם".
27
28

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

- 1 64. הואיל ותוצאת הכללתו של הקריטריון בדבר "בגרות במקצוע מהיהדות" היא הפליה של
2 מגזרים נרחבים (ובמיוחד של המגזר הערבי) והביאה להדרה מוחלטת מקבלת מלגה חשובה זו,
3 הרי מטעם זה דינו של הקריטריון להתבטל.
4
- 5 65. בטרם סיום, אתיחס לטענת האוניברסיטה הנסמכת על כך שמלגות רבות מוענקות
6 לסטודנטים באוניברסיטה, שתכליתן סיוע כלכלי לסטודנטים מקבוצות מסוימות באוכלוסייה,
7 שלא נפסלו בשל היותם מפלים לרעה סטודנטים מאוכלוסיות אחרות. טענה זו אינה יכולה
8 להועיל.
9
- 10 **ראשית**, בכל מקרה של הפליה יש לבחון את ההוראה המפלה; האם נועדה לשרת את תכלית
11 החוק; האם ההבחנה בין הקבוצות השונות הינה עניינית, סבירה וכו'.
12
- 13 **שנית**, העובדה כי הוראות שונות כוללות, אולי, הפליה פסולה, אינה יכולה להכשיר הפליה
14 נוספת.
15
- 16 **שלישית**, לא הוכח בפני, וזה העיקר, כי מעורבות האוניברסיטה במלגות אחרות נטענות, דומה
17 או שווה למעורבות ולשותפות בחלוקת המלגה נשוא ההליך בפני. מדובר בתפקיד מכריע עד כדי
18 כך שמדובר במלגה שמוענקת על ידי האוניברסיטה, וכפי שקבעתי לעיל, מדובר בתפקיד מרכזי
19 ומהותי.
20
- 21 66. אכן יש להתחשב ברצון התורם, במקרנו אף רצונו של התורם משרת תכלית ראויה וערכית
22 בדמות "העמקת ההיכרות עם התרבות היהודית", הבעיה בקביעת הקריטריונים על ידי
23 האוניברסיטה שיש בהם הדרה מלאה של מגזרים שלמים, שעה שניתן לקבוע קריטריונים
24 שיוויניים ואשר משרתים את התכלית של המלגה ולאפשר לגווניה של החברה הישראלית,
25 העמקת ההיכרות עם התרבות היהודית, ולאפשר לכל הקשת הישראלית להשתתף בהעמקת
26 ההיכרות עם התרבות היהודית.
27
- 28 67. אדגיש ואציין כי ההתערבות באה על רקע מעורבות האוניברסיטה כגוף דו מהותי, לו
29 האוניברסיטה היה תפקידה מתחיל ומסתיים במסירת דיווח על קיומה של המלגה במסגרת
30 "הידוע לסטודנטים" הלומדים באוניברסיטה, והתורם היה מקים אתר לצורך הגשת
31 המועמדות, קובע בעצמו את תנאי הזכאות לקבלת המלגה, מראיין את המועמדים ומחליט
32 בעניין המועמדים, יכול להיות שתהתואה הייתה שונה.
33
34

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 10101-06-22 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אוניברסיטת חיפה

תיק חיצוני:

סוף דבר;

1

2

3 68. לאור כל האמור הנני נעתר לבקשת התובעת וקובע כי התנאי "בגרות במקצוע מהיהדות"

4 שנקבע כתנאי לקבלת מלגת "אהבת עולם" הוא תנאי פסול בשל היותו מפלה על בסיס לאום

5 ולכן על הנתבעת - האוניברסיטה שלא לכלול בין אמות המידה (הקריטריונים) לקבלת מלגת

6 "אהבת עולם" את התנאי הנ"ל וכמובן היא תוכל לשקול, קריטריונים אחרים, בכפוף לכך

7 שיעמדו בעקרונות האמורים בפסק-דין זה.

8

9 69. כמו כן הנני מורה לאוניברסיטה לשלם לתובעת הוצאות משפט ושכר טרחה בסך כולל של

10 10,000 ₪ בתוספת מע"מ כחוק.

11

12 סכום זה יישא הפרשי הצמדה וריבית כחוק מהיום ועד לתשלום המלא בפועל.

13

14 ניתן היום, ז' שבט תשפ"ה, 05 פברואר 2025, בהעדר הצדדים.

מאזן דאוד, שופט

15

16